

Lutkarstvo i djeca s down sindromom

Potnar, Amona

Undergraduate thesis / Završni rad

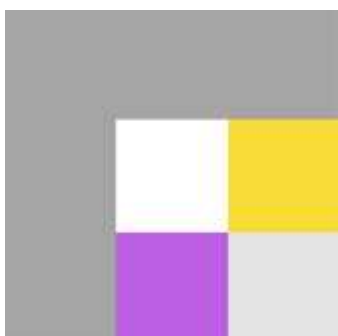
2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:141:186709>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-01-30**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Amona Potnar

LUTKARSTVO I DJECA S DOWN SINDROMOM

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2018

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Preddiplomski sveučilišni studij ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

LUTKARSTVO I DJECA S DOWN SINDROMOM

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Lutkarstvo

Mentor: Mira Perić, red. prof. art.

Student: Amona Potnar

Matični broj: 1302996355012

Osijek, srpanj 2018

Prije svega veliko hvala predivnoj djeci koja su me potakla na ovo istraživanje.

Hvala obitelji koja je bila uz mene i
prijateljima koji su me bodrili.

I naposljetku, najvažnije, hvala mentorici koja me je naučila
svim stvarima koje sam primijenila u ovom istraživanju
i koje ću primjenjivati radeći u dječjem vrtiću.

Hvala svima!

SAŽETAK

Lutkarstvo u radu s djecom Down sindroma nije često istraživana tema. Iako je gluma sama po sebi prisutna još u najranijem djetinjstvu kada se javljaju simboličke igre, pitanje je koliko se ona potiče kao aktivnost u radu s djecom s poteškoćama. Podcjenjuju li se njihove sposobnosti i jesu li očekivanja odraslih u tom pogledu drugačija nego u odnosu na drugu djecu? Mnogi će na ova pitanja odgovoriti potvrdno. Cilj ovog rada, u kojem je sudjelovalo sedmero djece s Down sindromom, je istražiti upravo kako djeca percipiraju dio tijela kao lutku, oživljavajući u njemu neki drugi dio stvarnosti (ili je bolje reći fantazije), odvajajući ga od sebe samoga u psihičkom kontekstu.

KLJUČNE RIJEČI: animacija tijela, lutka, dijete, Down sindrom

ABSTRACT

Rarely researched topic is puppetry in accordance with children with Down syndrome. Eventhough, the acting is common in the earliest childhood when the symbolic games are present, the question is how much the acting encourages working with children with disabilities. Are those children abilities underestimated and are the expectations from their parents different compare to the other children? Many would agree. Goal of this final paper, where the 7 children with Down Syndrome were participating, was to research how are those children perceiving their hands as a puppet, by vitalizing in it, their imagination (or fantasy), by separating their own hand from themsleves in psychological context.

KEYWORDS: Body animation, Puppet, Child, Down Syndrome

SADRŽAJ

UVOD	1
1. LUTKARSTVO	2
1.1. Lutka i kazalište lutaka	2
1.2. Scenska lutka u dječjem vrtiću	3
2. DOWN SINDROM.....	5
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA.....	7
3.1. Ciljevi i zadatci	7
3.2. Istraživačka pitanja	7
3.3. Uzorak istraživanja	7
3.4. Instrument, metode istraživanja i postupak prikupljanja podataka	7
4. REZULTATI I RASPRAVA - ANALIZE VIDEO ZAPISA.....	8
4.1. Prvi susret – predstavljanje lutkarske animacije tijela i pokušaj izvođenja iste	8
4.2. Drugi susret – vježba animacije tijela (ruke, noge)	10
4.3. Treći susret – priča o blagu i prva izvedba priče	13
4.4. Četvrti susret – drugo uvježbavanje priče o blagu	15
4.5. Peti susret – treće uvježbavanje priče o blagu	18
4.6. Šesti susret – četvrto uvježbavanje priče o blagu	20
4.7. Sedmi susret – peto uvježbavanje priče o blagu	23
4.8. Osmi susret – posljednja izvedba priče o blagu	25
ZAKLJUČAK	28
PRILOZI.....	29
Prilog 1	30
Prilog 2	32
LITERATURA.....	33

UVOD

Djeca još u najranijem djetinjstvu oponašaju izložene modele te na taj način uče o različitim vrstama ponašanja. Putem potkrepljenja i kažnjavanja, bilo ono posredno ili neposredno preko modela, uče o prikladnosti tih ponašanja. Isto tako razvijaju i uživljavanje u tuđi položaj. Sazrijevanjem djeteta i razvojem njegovih kognitivnih sposobnosti ono gubi svoj egocentrični stav te sve više razdvaja svoj svijet od svijeta ljudi iz njegove okoline. To igra veliku ulogu u osvješćenju vlastitih postupaka koji mogu u drugih osoba oko njega uzrokovati različite emocije. Upravo to osvješćenje važno je za daljnje djetetovo funkcioniranje na sociološkom planu. Pojavom simboličke igre ono se već nesvjesno uvodi u svijet glume gdje uživa igrajući se štapom koji u njegovom svijetu na trenutak postaje najoštriji mač. Iz ovog primjera se vidi da se djeca bave svojevrsnom glumom već od malih nogu, pa tako lutkarstvo kao način poticaja u stvaralaštvu djece postoji već dugo. Na odraslima je zadaća da tu sposobnost njeguju i potiču. No jesu li djeca Down sindroma zainteresirana za takvu vrstu aktivnosti i hoće li ona rado sudjelovati u njima? Kako se ona snalaze na tom području s obzirom na stupanj kompleksnosti sindroma? Upravo ta pitanja potaknula su ovo istraživanje. Down sindrom, inače topao i emocionalan, no s druge strane i poprilično tvrdoglav postavlja pred istraživača zahtjev za nov pristup i prilagodbu sudionicima istraživanja. Glavni cilj je provjeriti želju sudionika za sudjelovanjem u aktivnosti, a kada se to utvrdi promatrati količinu napretka svakog pojedinca.

1. LUTKARSTVO

U tekstu koji slijedi iznijet će se nešto više o lutkarstvu kao scenskoj umjetnosti te će se reći nešto više o značajkama tog područja. Govorit će se o terapeutskim aspektima ove umjetnosti te izvedbi općenito. Također, spomenut će se primjena ove umjetnosti kao igra i poticaj u dječjim vrtićima u radu s djecom za koju je ova umjetnost u početku bila namijenjena.

1.1. Lutka i kazalište lutaka

„Svijet lutaka je svijet poezije, humora, satire, fantastike, svijet koji ne poznaje granice između ljudi, životinja, biljaka i predmeta. To je izmišljen i stiliziran svijet satkan od najtananijeg prediva – fantazije.“ (Pokrivka, 1978, 9)

Pokrivka u navedenom citatu ističe fantaziju kao pokretača lutkarske energije i svijeta lutkarskog kazališta. Uz fantaziju ide i stav da sve oko nas može postati lutka. Mogućnosti su neograničene, samo treba maštati i dopustiti lutki da nas odvede u svoj svijet.

Lutka poprima oblik živog bića, no bez lutkara animatora ona je samo prazna forma. On ju pokreće i tako ona dobiva svoj scenski život. Jedna lutkarska minijatura može biti prikaz bilo koje situacije, ma koliko god ona u realnom svijetu bila nemoguća. Lutke mogu sve – letjeti, plivati, nestajati, misliti, plesati. Kao što smo rekli, ona poprima oblik živog bića, no ona nije njegova vjerna kopija. Ona je njegov pojednostavljen prikaz – njegova stilizacija. Pri stiliziranju lutke valja pripaziti da ona ne bude gruba jer se s takvom lutkom dijete neće moći identificirati niti će dovesti do emotivnog kontakta. Ukoliko se to dogodi djeca onda najčešće gube interes te pričaju za vrijeme predstave što narušava njenu vrijednost i smisao.

Pokrivka (1978.) ističe kako bi lutke trebale biti jednostavne i poetične, a ne nosioci teške i komplicirane dramske radnje. Tako lutka sa sobom donosi lutkarsku igru, nasuprot živog kazališta koje trpi kompleksnije radnje pa s time i veću količinu teksta. U lutkarstvu naglasak nije na tekstu, već na pokretu i zaigranosti. Ukoliko je lutka statična i uz to vodi predug monolog ili dijalog, neće biti ugodna ni zanimljiva za gledanje i doživljavanje iste. Zahtjevi koje lutkarski tekst mora ispuniti su sljedeći: maštovitost, donošenje novog svijeta, ritmičnost, psihološka uvjerljivost, didaktička nenametljivost i drugo. Efekt iznenađenja je od velike važnosti u predstavi jer se njime održava zainteresiranost i želja za daljnjim slijedom događaja. Osim toga bitan je i način na koji neka lutka govori. Njen glas je također drugačiji od onoga u živog glumca. Čak štoviše, lutka ne može uopće podnijeti običnost ljudskoga

glasa jer bi time narušila svoj stilizirani oblik. Upravo zato lutkar mora za svaku lutku naći njenu prikladnu visinu tona te ju uskladiti i točno nijansirati tijekom predstave. No valja pripaziti da se ne dođe do karikiranja koje može biti nerazumljivo.

Što se tiče scenografije, ona bi trebala biti također stilizirana jer bi realistična scenografija uz stiliziranu lutku bila poprilično neadekvatna. Scena mora prije svega pobuditi interes i stvoriti dobro raspoloženje koje će razigrati gledateljevu maštu svojom dinamikom ili smirenošću. Glazba ima sličnu ulogu. Ona oblikuje lutkarsku igru te utječe na psihu i osjećaje gledaoca. Može biti zvučna kulisa ili u obliku pjesme koju lutke pjevaju ili uz koju plešu.

1.2. Scenska lutka u dječjem vrtiću

Animirajući lutku mi joj udišemo život i dušu te ostvarujemo njenu energiju i unutrašnju dinamiku. Animacija, kako govori Hamre (2002.), podrazumijeva tri dimenzije svijesti. To su vlastiti identitet, uloga koja se glumi te animirana figura. Zbog toga, Hamre navodi animaciju lutke kao uspješnu terapiju.

Lutka omogućava da kroz nju izrazimo emocije, želje, osjećaje, težnje i snove. Drugim riječima, izražavamo ono što se možda ne bismo usudili izraziti bez lutke, zbog strogog ili prisilnog odgoja, povučeniosti ili nekih drugih razloga. Bastašić u svojoj knjizi *Lutka ima i srce i pamet* jako dobro prikazuje terapeutsku stranu lutkarstva. Djeca se identificiraju s lutkom s kojom glume i na taj način rješavaju svoje dileme te pokazuju duboke osjećaje. Važno je u takvim slučajevima dobro analizirati određeno lutkino ponašanje jer bi ono moglo biti zov u pomoć djeteta koje ju glumi. Igranje predstave s lutkom djetetu omogućuje simboličko rješavanje svojih problema. Zato je bitno poticati dijete da upravo kroz lutkarsku igru dođe do rješenja. Dijete je maštovito, a lutka može sve što on zamisli i zato nema bolje kombinacije za pomoć od ove. Uz terapijsku ulogu lutke, ona sa sobom nosi i brojne druge. Ona potiče dijete na razmišljanje i zamišljanje, kreativnost i maštu, potiče njegovo divergentno mišljenje, pomaže u socijalnim kontaktima, savladavanju strahova, kognitivnom i emocionalnom razvoju te razvoju govora, stjecanju samopouzdanja i samopoštovanja, stjecanju znanja kroz različite edukativne predstave itd. Drugim riječima, lutkarsko kazalište je u djetetovu životu i više nego potrebno.

Danas se u dječjim vrtićima susrećemo s lutkarskim minijaturama u smislu poticaja za daljnje aktivnosti koje će se izvršavati taj dan. Odgojitelji najčešće lutkarskom minijaturom ili improvizacijom prikazuju određeni događaj s ciljem poticanja razmišljanja kod djeteta i iznalaženja rješenja određenog problema. Ovisno o dobi djeteta mijenjat će se i odgojitelj

pristup djetetu i lutki pa će tako u mlađoj skupini odgojitelj češće biti u ulozi suigrača te će pustiti djetetu da vodi igru. Svakako je štetno preusmjeravati dječju igru u odgojiteljevu jer na taj način kočimo dijete te ono postaje nesigurno u svoje zamisli i ideje. U tom trenutku odgojitelj mora biti spreman prihvatiti dječju igru i biti pažljivi promatrač te poticati i motivirati dijete na to da mu ispriča svoju priču.

Lutkarska igra u dječjim vrtićima može biti lutkarska improvizacija, lutkarski igrokaz ili adaptacija umjetničkih tekstova. Cilj svake lutkarske igre je da se dijete identificira s lutkom i intenzivno proživi situacije kroz koje ona prolazi. Koliko će ju intenzivno proživjeti ovisi o odgojitelju i njegovoj izvedbi, ali važno je napomenuti da lutke ne žive samo za vrijeme igrokaza koji se prikazuje već nastavljaju svoj život u intimnom svijetu djece. To će utjecati na njegov pogled na svijet i daljnje funkcioniranje u njemu.

Kada govorimo o lutkarskim igrokazima, morali bismo se požaliti nad vrlo uskim spektrom dramskih tekstova koji su namijenjeni izvedbama u dječjim vrtićima. Zato se odgojiteljima preporučuje da neke od njih prerade i osuvremene te na taj način približe svijetu današnjeg djeteta. U nedostatku lutkarskih tekstova odgojitelji često dramatiziraju umjetničke tekstove, posebice pjesme koje uvježbavaju s djecom i izvode pri dječjim svečanostima.

Problem siromaštva lutkarskih tekstova mogao bi se riješiti pružanjem prilike djeci da ona sama smišljaju svoje igrokaze. Na taj način potičemo stvaralaštvo. Dijete spontanom lutkarskom igrom može doći do zanimljivih ishoda koje je važno uočiti te iskoristiti kao poticaj za daljnji rad. Odgojitelj je taj koji treba inspirirati dijete i uvesti ga u svijet čarolije, ali i dijete može, isto tako, svojim idejama inspirirati odraslog i taj svijet učiniti još zanimljivijim.

2. DOWN SINDROM

Down sindrom je najčešći genetski poremećaj koji se naziva još i trisomija 21. Uzrokuje ga greška na kromosomima. Tijekom stanične diobe spolnih stanica dolazi do pogrešnog razvrstavanja kromosoma pa u stanici dolazi do viška cijelog ili djelića kromosoma.

Statistike govore da se djeca s ovim sindromom rađaju u omjeru 1:650. Ovaj poremećaj pogađa sve dobne i rasne skupine te se može javiti u bilo kojoj obitelji. Roditelji ne mogu ni sa čime uzrokovati rađanje ovakvog djeteta. Ono se može roditi bez obzira na njihovo zdravlje, ekonomsku situaciju ili općenito način života. Ipak, šansa da se dobije dijete s Down sindromom povećana je ukoliko je u obitelji rođeno već jedno takvo dijete.

Naziv su dobili po engleskom liječniku Johnu Langdon Downu, koji je u svom sanatoriju za mentalno zaostalu djecu uočio sličnosti ove djece te ih prvi opisao i nazvao tu djecu mongoloidnima. Ispravan naziv je Down sindrom, a ne Downov sindrom kako se prije koristilo. Razlog tome je što gospodin Down nije imao sindrom već ga je prvi opisao.

Postoji mnogo zajedničkih obilježja osoba s Down sindromom. Nabrojat ćemo samo neke od njih, a to su: manja porođajna težina, hipotonija mišića, manja glava, mala usta i uši, oči razmaknute i ukošene, zadebljani i veliki jezik, široki i kratki vrat, nizak rast, kratke šake, deblji prsti od kojih je mali prst savinut prema unutra, kratke i široke ruke i noge te kraći prsni koš neobičnog oblika.

Osobe s Down sindromom su prije zbog svog izgleda i snižene kognitivne razvijenosti bili sakrivani te smješteni u posebne institucije. No stanje se, danas, uvelike promijenilo i poboljšalo. Povećalo se socijalno prihvaćanje, kao prvo i najbitnije, a zatim i bolja medicinska skrb te razumijevanje i davanje adekvatnih edukacijskih potreba. Tako su danas mogućnosti za napredak i aktivno sudjelovanje u zajednici osobe s Down sindromom iznimno porasle i na tome se još uvijek radi.

Djeca s Down sindromom se uvelike razlikuju međusobno. Nemaju svi iste ni fizičke ni medicinske poteškoće. Prije svega oni nose, kao i svako drugo dijete, karakteristike svojih roditelja, pa se i po tome jako razlikuju. Tako ima osoba s Down sindromom koje nikad ne nauče brinut o sebi te uvijek trebaju imati nekoga uz sebe da to čini umjesto njih, a ima i onih koji su završili studij i samostalni su u životu te imaju svoje obitelji. Uglavnom imaju ispod prosječno intelektualno funkcioniranje, no nemaju svi iste sposobnosti za učenje te ne uče na isti način pa dolazi do potrebe adekvatnih i prilagođenih metoda i programa rada. Iznimno je

važna rana intervencija jer se tad dijete može razviti u svom punom potencijalu. Kako kaže Vuković (2007.) u knjizi *Down sindrom-vodič za roditelje i stručnjake* oni su individue s posebnim talentima i sposobnostima. Oni su prije svega povezani sa svojim obiteljima. Jedino što imaju zajedničko je upravo Down sindrom.

Razvojne faze djece s Down sindromom su iste kao i kod druge djece, samo što su puno sporije i otežane. Njihov lokomotorni sustav je drugačiji upravo zbog mišićne hipotonije te pretjerane fleksibilnosti ligamenata zbog čega dolazi do ortopedskih poteškoća i teškoća u motoričkom razvoju. Djeca kasnije prohodaju te im je potrebna fizioterapeutska pomoć u razvoju pravilnih obrazaca pokreta. Zbog navedenih motoričkih problema djeca imaju teškoće u ranom istraživanju okoline pa im je s tim otežan i senzorički razvoj.

Vrijeme reakcije na okolinu je dulje pa je i prijenos u mozak sporiji i teži. Upravo zbog toga okolinu treba prilagoditi potrebama djeteta kako bi im se dalo što više informacija i poticaja. To u najranijoj dobi može utjecati na aktivniji razvoj mozga što ima mnoge dugotrajne koristi. Svakako je potrebno jako puno strpljenja i ohrabivanja djeteta da napravi neki njemu novi pokret ili savlada novu vještinu. Zbog nižeg kvocijenta inteligencije bit će potrebno više vremena i truda da se savlada nešto novo. U prvom redu potrebno je dobro se educirati i svo znanje prihvatiti kao prednost u izradi individualnih programa i stvaranje poticajne sredine. Jer na kraju krajeva, dijete uz velik trud može postići puno.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

U potonjem tekstu bit će objašnjeni ciljevi i zadatci istraživanja te izložena postavljena istraživačka pitanja. Potom slijedi ulomak koji govori o uzorku nakon čega slijedi kratak pregled o postupcima prikupljanja podataka, metodama istraživanja i instrumentima.

3.1. Ciljevi i zadatci

Cilj istraživanja je utvrditi postoji li interes djece Down sindroma za područje lutkarstva, točnije za animaciju tijela, te kako će ona pristupiti navedenoj temi – hoće li im lutkarska animacija tijela biti preapstraktna. Istraživanjem se bilježi djetetovo snalaženje u situaciji lika, volja i želja za radom te napredak.

3.2. Istraživačka pitanja

Prema postavljenim ciljevima i zadacima, istraživačka pitanja glase:

1. Hoće li djeca Down sindroma rado sudjelovati u lutkarskoj animaciji tijela?
2. Hoće li djeci Down sindroma lutkarska animacija tijela biti apstraktna?

3.3. Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno između 8. lipnja i 7. srpnja 2017. godine na uzorku od 7 ispitanika, točnije šest djevojčica i jednog dječaka. Uzorak će činiti djeca s Down sindromom. Istraživanje se provodi u prostoru udruge gdje se inače odvijaju razne radionice koje za djecu provode njihovi roditelji, volonteri i stručni suradnici.

3.4. Instrument, metode istraživanja i postupak prikupljanja podataka

Djeci je pri prvom susretu prikazana lutkarska animacija tijela (prilog 1) nakon čega je uslijedio razgovor o istoj. Potom slijede njihovi pokušaji i istraživanje kako sve mogu animirati tijelo. Kroz sve to ih vodi istraživač uz povremenu pomoć mentorice. Sudjelujućim promatranjem i opažanjem istraživač bilježi snalaženje djece te njihov napredak. Na drugom susretu se nastavlja istraživanje animacije, dok se na trećem susretu nakon ispričane priče o blagu (prilog 2) dijele uloge i kreće uvježbavanje lutkarske animacije. Svaki slijedeći susret se lutkarska animacija uvježbavala, a istraživač je sudjelujućim promatranjem usmjeravao djecu na pojedine dijelove, razvijao finoću pokreta, samostalnost i samoinicijativnost u djece dok igraju svoju ulogu.

Svaki susret bio je zabilježen video zapisom koji se detaljno analizirao i na temelju njih se mogla dobiti slika razvoja dječjih vještina na navedenom području lutkarstva te provjeriti postavljena istraživačka pitanja.

4. REZULTATI I RASPRAVA - ANALIZE VIDEO ZAPISA

U daljnjem tekstu detaljno će se opisivati tijek istraživanja pri svakom susretu. Bilježit će se koliko su djeca aktivna i sudjeluju li rado u aktivnostima, napreduju li u tome i koliki je taj napredak ako ga ima te kako su se oni izražavali u glumačkom smislu.

4.1. Prvi susret – predstavljanje lutkarske animacije tijela i pokušaj izvođenja iste

Kao uvod u istraživanje o lutkarskoj animaciji tijela odabrala sam razgovor o pojedinim dijelovima tijela kako bi na samom početku obratila pozornost upravo na svaki dio kojim ćemo se zasebno baviti u lutkarskoj animaciji. Razgovor o pojedinim dijelovima tijela te reakcijama je vidljiv na slici 1.

Slika 1. Uvodni razgovor o dijelovima tijela

Prvo pitanje koje sam postavila djeci bilo je što sve možemo činiti rukama. Djeca su ponudila razne odgovore kao što su: bojati, lakirati nokte, prati zube, umivati se, oprati kosu, namazati se kremom, oprati ruke, igrati se, jesti, tuširati se i slično. Pošto sam bila spremna za izvođenje svoje lutkarske animacije ruke su mi bile obojane temperom. Jedna ruka predstavljala je cvijet dok je druga predstavljala pčelu. Zatim su uslijedila dva zanimljiva odgovora. Jedno dijete je reklo kako možemo obojati ruku i njome glumiti dok je drugo reklo kako rukama možemo glumiti pticu. Na moju zamolbu da demonstrira kako glumiti pticu je to i učinilo. Ustalo je krenulo skakutati i trčkarati oko nas mašući rukama kao krilima (vidi sliku 2). Uz to je proizvodilo pjev ptica i sve nas nakratko zabavilo i nasmijalo.

Slika 2. Dijete glumi let ptice

Nakon razgovora o rukama postavila sam im isto pitanje vezano za noge. Na to pitanje davali su odgovore: hodati, trčati, jako smiješno glumiti (dijete je diglo noge u zrak, mahalo njima u zraku i smijalo se) te ljuljati se. Dijete koje je glumilo pticu je poželjelo još jednom pokazati svoj let, nakon čega sam ih pitala mogu li zamisliti da glume pticu samo rukama, a ne cijelim tijelom. Uz moju pomoć ipak si nisu mogli predočiti kako bi to napravili. Tada je bilo pravo vrijeme da im pokažem kako jedna lutkarska animacija tijela izgleda. Jedno dijete je već bilo otkrilo da mi se na jednoj ruci krije lik pčele. Kratko smo duboko disali kako bismo se pripremili za gledanje animacije. Za vrijeme moje izvedbe animacije tijela (prilog 1) djeca su s osmjehom na licu promatrala likove i način glume. Pri pojavi pčele na sceni su se dva djeteta uplašile tako da sam morala improvizirati i putem lika pčele umiriti djecu. Nakon lutkarske animacije tijela i pljeskanja kratko smo razgovarali o njoj radnji, likovima i načinu glume. Kada sam upitala djecu misle li da je teško glumiti na ovakav način, svi su samouvjereno rekli kako je to lako pa smo tako samouvjereno krenuli istraživati i animirati ruku. Prvo i najvažnije je bilo zamisliti da je ruka neki lik. Zadatak je bio podići ruku u ravni nosa i sagledati ju sa svih strana, zatim pokazati kako bi ruka pričala. Taj zadatak su vrlo lako odradili. Palac ruke je tvorio donju čeljust dok su ostali prsti bili dio gornje čeljusti te su se pokretali zatvarajući i otvarajući zamišljena usta. Ubacili smo i drugu ruku tako da možemo stvoriti dijalog (pogledaj sliku 3 na sljedećoj stranici). Ruke djece prilazile su jedna drugoj pričajući neki svoj izmišljeni jezik. Nakon toga zadatak je bio prikazati kako ruke plešu. Uz moju malu pomoć svi su zanjihali ruke u zraku ispred sebe. Trebala im je pomoć u prikazivanju plesa ruke. No kada sam im minimalno pokazala kako bi mogli to napraviti svi su zaplesali rukama u svojim ritmovima. Čak su izmišljali melodije za ples. Pogled im je više-

manje bio usmjeren prema ruci i prema meni kako bi vidjeli moju reakciju. Po završetku plesa zadatak je bio prikazati ruke u svađi. Jedno dijete je to jako dobro prikazalo kratkim dijalogom i ljutnjom jedne ruke na drugu na način da su jedna drugoj okrenule leđa. Potom su uslijedile druge ideje, npr. fizički obračun ruku. Svatko je zamislio da je jedna ruka lupila drugu nakon čega je lupljena ruka postala tužna. Jedno dijete je u svojoj izvedbi ubacilo veliku dramu nakon udarca – cijelim tijelom se spustilo na pod kao da je palo od boli. Poslije svađe slijedi pomirenje, odnosno njihov sljedeći zadatak. Prvo se trebalo podsjetiti što bi bilo dobro reći i učiniti nakon svađe. Pošto su se sjetili da u stvarnom životu iskažu ispriku, zagrle prijatelja i slično, sada je to trebalo prikazati rukama. Jedno dijete je pomirenje zamislilo kao jako kratak dijalog gdje se ruke ispričaju jedna drugoj i zagrle, a zagrljaj je prikazalo kao ispreplitanje prstiju ruku. Drugi način rješavanja sukoba je bio kratka isprika nakon koje su ruke odmah nastavile čavrljati. Jedno dijete je ponudilo jako lijepu izvedbu. Pokreti su bili polagani i nježni, a njegov pogled je bio usmjeren isključivo prema rukama. Poslije isprike je ruka pomilovala drugu nakon čega je ova bila jako sretna i skočila u zrak od veselja. Jedno dijete je zagrljaj ruku zamislilo kao zagrljaj samog sebe rukama preko ramena. I za kraj smo se još bavljali skačući i trčeći rukama unaokolo po prostoru.

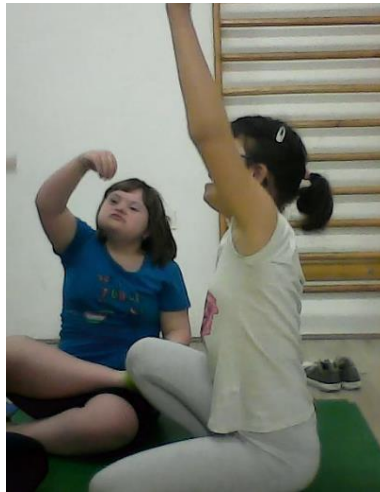

Slika 3. Dijalog ruku

4.2. Drugi susret – vježba animacije tijela (ruke, noge)

Na početku susreta razgovarali smo i ponavljali sve s čime smo se susreli prošli put. Danas sam se odlučila za opušteni sat vježbe animacije tijela u svim smjerovima u kojima nas mašta odvede. Svatko je podigao u zrak svoj lik, tj. ruku, i zaputili smo se u čaroban svijet. Krenuli smo s razgovorom kako smo proveli dan, a naglasak je bio na transformaciji glasa. Odjednom je jedno dijete skočilo na nevidljivi trampolin. Nakon njega, svi su počeli skakati po trampolinu. Ruke su skakale s jednog mjesta na drugo. Zatim smo hodali, pa smo pričali, pa šaptali, smijali se i grlili. Ruke su postale mala živa bića koja imaju svoju priču. Odjednom smo se našli na šetnici pored rijeke gdje smo šetali i naišli na cvijet. Moja ideja je bila da ga pomirišemo. Pomirisali smo ga nekoliko puta i kihnući od peludi. Djecu je trebalo puno motivirati da glasno mirišu cvijet. Općenito, većina njih je bila jako pažljiva i pomalo

bojažljiva u izvođenju te su trebali veliku motivaciju i potvrdu da rade dobro te se jasnije i sigurnije izraze. Šetali smo dalje i naišli na kamen. Kamen nismo vidjeli pa smo pali preko njega. Prvo je moja ruka pala, zatim su sve ruke padale preko svojih kamenja i smijale se. Potom je jedno dijete reklo da je gladno stoga su naše lutkice započele razgovor o hrani. Odjednom se ispred nas našla hrana. I što smo mogli nego pojesti ju? Svatko se bacio na posao i rukom sa koljena uzimao komadić po komadić hrane te ga žvakao i gutao. Primijetila sam da su neka djeca više usredotočena na drugu djecu ili mene dok izvode animaciju tijela pa ih je trebalo opomenuti u nekoliko navrata da je bitno gledati u svoju ruku za vrijeme glume. Jedno dijete je slučajno poletjelo rukom u zrak pa sam usmjerila svima pažnju na njegov let i zamolila ih da i oni polete sa svojim lutkicama (slika 4).

Slika 4. Djeca lete s lutkicama

Zatim su se dvije lutkice sudarile. Pitala sam ih što bi se dogodilo da su se dva aviona stvarno sudarila i zaključili su da bi vjerojatno pali na zemlju. Zatim smo to odglumili u više navrata. Što smo više vježbali bili su sigurniji i opušteniji u izvođenju. Najveći užitak im je bio da se svi zajedno sudare i padnu na pod. Poslije aviona postali su žabe koje krekeću i skaču okolo. Jedno dijete je posebno dobro odglumilo kreket žabe. Zatim su se pretvorili u lastavice koje lete. Odjednom je lastavica sletjela na drvo. Druga ruka poslužila je kao drvo. Neke ruke glumile su samo granu dok su neke glumile cijelo drvo gdje bi prsti ruke poslužili kao grane na koje slijeće lastavica. Lastavice su nastavile svoj let, a moja se zabila u drvo i slomila nogu. Pitala sam ih što mogu učiniti za moju tužnu pticu. Dijete je jako uvjerljivo odglumilo tužnu pticu, a drugo dijete ga je pitalo je li ga jako boli te ga je poljubilo kako bi ga utješilo. Dijete koje je glumilo tužnu pticu je to jako lijepo odradilo. Svo se snuždilo i rukom trzalo od boli i plača, te šmrcalo kao da plače. Zapljeskali smo ovoj izvanredno odglumljenoj sceni. Primijetila sam prošli put i ovog puta kako spomenuto dijete pažljivo radi i kako je fokusirano

na izazov koji je pred njega stavljen. Novi zadatak je bio odglumiti starog djeda. Jedno dijete je tada radije glumilo staru bakicu. Izmisli je situaciju da je bakica isplela tajice te ih je pružalo meni. Upitala sam ga ima li nešto i za druge pa je jednom djetetu ponudilo čokoladu. Pitala sam to dijete može li nam pokazati kako jede i guta čokoladu. Dijete je inače plaho i nesigurno pa ga je trebalo više puta potaknuti i ohrabriti. No na koncu je „prožvakalo“ čokoladu i gutnulo ju na način da je malo poskočilo rukom u zrak. Izvedba je bila solidna. Samo što ga je trebalo opomenuti da gleda u ruku. Sljedeće što smo glumili su djeca glumila s užitkom - lopove koji se šuljaju. Odjednom je jedno dijete skočilo svojom rukom na moju i reklo da puca u mene te da će me smjestiti u zatvor. Svidjelo mi se što su djeca s vremena na vrijeme nudila svoja rješenja. Nakon ovoga odlučila sam se da krenemo vježbati animaciju stopala. Pokazala sam im kako da legnu na leđa i podboče se rukama te dignu jednu nogu u zrak. Za lakše izvođenje mogli su staviti jednu nogu na koljeno druge noge koja im je bila savinuta što se može vidjeti na slici 5.

Slika 5. Radi lakše glume stopalom dijete stavlja nogu na koljeno

Pošto je karakteristika djece Down sindroma da su skloni problemu s težinom više-manje sva djeca su stavila nogu na koljeno druge noge. Nekima je čak bio problem duže vrijeme ostati na leđima u tom položaju jer su se umarali. Pokušali smo raditi neke stvari, primjerice pričanje, plesanje, hodanje, trčanje pa zatim sudaranje i padanje. Rekla bih da su u svim izvedbama bili manje uspješni nego u animaciji ruke. Čak su na trenutke od umora legli na pod te im se više nije dalo raditi. Već im je ponestajalo koncentracije pa smo lagano završili. Jedno dijete nismo uspjeli uključiti u našu igru niti prošli put niti ovaj put. To dijete je vrlo plaho i sklono osamljivanju tako da sam ga pustila neka prvo promatra i odluči samo kada će se pridružiti. Uz povremene pozive i ispitivanja je li spremno nadala sam se da će uskoro krenuti sudjelovati.

4.3. Treći susret – priča o blagu i prva izvedba priče

Za danas sam se odlučila krenuti s pričom koju sam napisala za njih (prilog 2). Smjestila sam djecu na strunjače, kao i inače, te smo duboko udahnuili nekoliko puta. Pričala sam djeci priču koju sam imala napisanu u natuknicama radi korekcije ukoliko bude potrebno. Emocije na kraju pripovijedanja su bile različite. Jedno dijete se čak rasplakalo. Kada se oporavilo krenuli smo s podjelom uloga. Sjeli smo u turski sijed i započeli. Putnici su prvo dobili zadatak odglumiti spavanje, hrkanje te buđenje. Jedan putnik se pritom smijao dok je drugo dijete koje je glumilo putnika bilo lijepo fokusirano na ruku i ono što radi. Druga ruka je poslužila kao krevet pa su ju stavili vodoravno i bila je statična, dok se ruka lutkice putnika pomicala gore dolje dišući i hrčući u krevetu. Oba djeteta su rukom dobro glumila, no trebalo ih je poticati da proizvedu zvukove hrkanja i zijevanja dok se bude. Potom je uslijedilo buđenje. Ruka krevet spustila se na koljena, a ruka putnik nastavila je s radom. Zijevanje su odglumili podižući ruku u vis, okrećući u zraku te rastežući prste ruke. Zatim sam dala jednom djetetu putniku papirić koji je predstavljao kartu s blagom da ga drži jednom rukom. Sljedeći zadatak je bio odglumiti čuđenje izazvano pogledom na kartu s blagom. Jedno dijete je to lijepo izvelo, podižući ruku i otvarajući prste glumeći kao da ruka otvara usta u čudu. Drugo dijete ga je oponašalo. Primijetila sam da jedno dijete koje glumi putnika često spušta ruku na pod, pa čak i često mijenja ruku kojom glumi, čas je to lijeva ruka, čas desna. Upozorila sam da proba odrediti jednu ruku s kojom će glumiti. Potom su rukama glumili let aviona kao što smo to već činili dok smo vježbali animaciju ruke. Kada su sletjeli, nakon nekog vremena hodanja i osvrtnja po džungli trebali su se uplašiti zmije i preskočiti ju. Opet ih je trebalo potaknuti da glasom izraze koliko su se uplašili, a ne samo rukom. I naposljetku sam od njih dobila vrlo malu i tihu vrisku koja je kod jednog putnika bila popraćena čak i smijehom. Zatim su hodali dalje i sreli majmuna. Dijete koje je glumilo majmuna je bilo vrlo sretno što glumi i jako se trudilo bacati banane što više. Tada su putnici trebali zamoliti majmuna da ih prestane gađati no opet ih je trebalo puno poticati da to izgovore. Jedno dijete je to dobro izvelo, a drugo se vrlo tiho i s promuklim glasom oglasilo što je na kraju bilo jako smiješno. Dijete je shvatilo da je smiješno pa je stavilo ruku na usta i slatko se smijalo. Dok sam smišljala s djetetom kako će njegov majmun pozvati putnike na bal primijetila sam da djeca putnici sa svojim lutkicama pričaju, ali također bez da oni sami izgovaraju riječi. Samo su glumile pričanje lutkice jer je lutkica majmuna smišljala svoje pitanje. Pošto je lutkica majmuna jako dobro odradila poziv na ples putnici su se digli u zrak i uzviknuli od veselja. Uskoro su došli na ples gdje je svirala glazba iz animiranog filma Madagaskar, Volim se gibat, gibat. Svi su znali tu pjesmu pa su zaplesali sa svojim lutkicama na jednu stranu pa na

drugu. Jedno dijete putnik je obje ruke podiglo u zrak i zaplesalo u ritmu te počelo mahati rukama, a potom gibati i cijelo tijelo. To možemo vidjeti na slici 6.

Slika 6. Dijete pleše s obje ruke u zraku

Zatim je došao tigar. Dijete koje je glumilo tigra odlično je to odradilo. Rukom je posrtalo prema putnicima šireći prste kao strašne zube i pritom je proizvodilo riku divlje mačke. Bilo je jako dobro u tome. Sada je trebalo brzo pobjeći od tigra. Dijete putnik koje je za vrijeme plesa mahalo objema rukama je sada na sličan način i bježalo od tigra. Objе ruke su bile u zraku i tresle se u bijegu. Kada su pobjegli dovoljno daleko rekla sam im da se nalaze pored pećine. Sljedeći zadatak bio je odgurati kamen. Jedno dijete je skupilo prste u zatvorenu šaku te na taj način glumilo kamen. Putnici su naporno gurali pa su se uskoro umorili. Zadatak je bio pokazati umor lutkice. Pomogla sam im kako bismo to mogli prikazati. Podižući i spuštajući lutkicu, pokazujući kako teško diše prikazali smo umor. Nakon što su odgurali kamen trebalo se šaljati po pećini ne bi li probudili onoga tko čuva blago. Jedno dijete je to jako dobro prikazalo. Minimalnim pokretima ruke približavalo se škrinji s blagom, a potom palo na pod. Kako je dijete izgledalo prije pada vidi se na slici 7. Pad je također izvelo dijete koje sam pohvalila. Učinilo je to opet vrlo dobro. Brzim pokretom ruka je pala na pod.

Slika 7. Dijete smišlja kako će izvesti pad putnika

Potom smo drugi putnik i ja pomogli palom putniku da se ustane. Putnik je pao preko škrinje s blagom pa smo zaključili da ju treba izvući izvan pećine. Uхватili su sa rukama i vukli škrinju koju je jedno dijete glumilo rukom slično kao kamen. Dogovorili smo se da nakon što otvore škrinju svako dijete kaže jednu lijepu riječ i veselo podigne ruku u zrak. Potom su to napravili, zapljeskali jedni drugima i vježba za danas bila je gotova.

4.4. Četvrti susret – drugo uvježbavanje priče o blagu

Danas smo za početak ponovili priču o blagu koju smo vježbali na prošlom susretu jer jedna djevojčica nije bila s nama tada. Ponavljanje je dobro došlo i drugoj djeci da se podsjetite kako radnja ide i utvrde što oni trebaju raditi. Svi su sudjelovali u ponavljanju pa sam na taj način mogla utvrditi koliko su zapamtili. Dijete koje je prošla tri susreta bilo sramežljivo i postrane ovog puta nam se pridružilo. Nakon ponavljanja priče, djevojčici koja prošli susret nije bila s nama dodijelili smo ulogu oblaka i zmiје. Započeli smo priču. Početni položaj je bio da putnici spavaju na krevetu. Djeci je trebalo malo pomoći oko prikazivanja spavanja pa smo ponovili kako smo to prošli put napravili. Ovog puta su bili bolji u izvedbi hrkanja i razbuđivanja. Više nisam tako često morala raditi paralelno s njima kako bismo razvijali finije pokrete već sam sada morala davati samo usmene upute primjerice da spuste ruku koja je predstavljala krevet ili da se rastegnu u jednu i u drugu stranu. Isto tako, djetetu koje je trebalo jednom rukom pokazati kartu s blagom je danas bila dovoljna samo uputa da ju podigne i spusti kad je trebalo, bez ikakve druge pomoći (slika 8).

Slika 8. Djeca putnici gledaju u kartu

Primijetila sam i da danas imamo manje „praznog hoda“ gdje djeca iziđu iz uloge lika pa spuste ruku dok čekaju svoj red ili da se nešto objasni. Kada su putnici trebali poletjeti trebala im je također samo uputa da to učine, bez druge pomoći. Dijete koje prošle susrete nije aktivno sudjelovalo je za početak dobio kartonsko drveće koje je njihao u zraku dok su putnici bili u džungli. Kasnije je glumio i tigra uz moju pomoć. Djevojčica koja prošli put nije bila s nama je dobila ulogu oblaka, također izrezane od kartona koje je njihala u zraku kada bi putnici letjeli. Osim oblaka, glumila je i zmiju koja je uplašila putnike pri njihovom dolasku u džunglu (slika 9).

Slika 9. Dijete putnik (lijevo) i dijete zmija (desno)

Spomenuta djevojčica je osim svojih uloga glumila i sve druge, a posebice je uspješno odglumila tigra i svojom rukom i oponašajući njegovu riku. Dok je glumila zmiju odlično je to izvela pokrećući ruku lijevo desno, premda su pokreti bili malo kruti. Sa zadovoljstvom je uplašila putnike jer to i inače voli činiti dok se družimo u udruzi. Putnike je opet trebalo podsjetiti da izraze riječima ili mumljanjem kako su se uplašili, a ne samo pokretom ruke. S tim da je jedno dijete pritom trebalo više podsjećati nego drugo, čak mu se obratiti imenom. Osim toga još uvijek je trebalo podsjećati na transformaciju glasa jer bi neka djeca zaboravila

na to. Dijete koje je bacalo banane je i danas bilo uspješno u tome. U tom trenutku sam pitala putnike što će sada napraviti pošto majmun baca banane na njih. Jedno dijete putnik je znalo da treba pokušati zamoliti majmuna da to ne radi i pritom uspješno transformiralo glas. Tad je nastao žamor (slika 10) jer majmunčić tvrdoglavo nije slušao, no na koncu su se pomirili i on ih je pozvao na bal lijepo kao i prošli put.

Slika 10. Svađa putnika s majmunom

Sada se trebalo veseliti plesu i jedno dijete putnik je veselo diglo ruku i uzviknulo bez da sam išta rekla, a kada sam rekla da se treba veseliti onda se priključilo i drugo dijete. Na džunglovskom balu su djeca plesala rukama te pjevala. Primijetila sam da je dijete putnik koje sam dosad trebala opomenuti kad bi trebalo nešto raditi bilo lijepo fokusirano na ruku dok je plesalo. Pogled mu se dugo zadržao na ruci dok je promatralo pokrete svoje ruke i istraživalo kako bi još moglo animirati ruku koja pleše. Povučeno dijete koje je krenulo tek danas sudjelovati je sada trebalo glumiti tigra koji će rastjerati goste s bala. Sam to nije htio već sam mu morala pomoći. Primila sam njegovu ruku i zajedno smo ju pružali prema rasplesanoj ekipi uz rikanje. Njegovo rikanje bilo je nesigurno i tiho, no trudila sam se da pokuša biti malo glasniji i bio je za nijansu, no to je bio njegov današnji maksimum. Pohvalila sam ga i dala ekipi znak da krenu bježati od tigra. Nakon što su stali podsjetila sam ih da pogledaju u kartu i dijete kod kojeg je bila karta znalo je da ju mora staviti na ruku kako bi ju drugi putnik mogao vidjeti. Sada je trebalo odgurati kamen. Trebalo im je samo dati kratku uputu da moraju odgurati kamen s ulaza pećine. Potičem djecu putnike da se izraze riječima kako je kamen težak i to napola uspijevam. Jedan putnik je naposljetku rekao da je kamen težak. Pokreti šuljanja pećinom su bili jako dobri kod djeteta koje sam i jučer pohvalila, isto kao i njegov pad preko kutije u pećini. Potom sam dala malenu uputu drugom putniku da podigne palog putnika što je on učinio bez problema uzevši lutkicu palog putnika i podignuvši ga prema gore. Na moju uputu svi su pogledali prema kutiji i uzviknuli „blago“ te potom izvukli škrinju uspješno kao i prošli put. Zatim ostvaraju škrinju, a ja govorim da se u njoj nalazi, upirući pritom prstom u svako dijete koje već zna što treba reći i to izgovara sa svojom lutkicom. Naklonili su se i zapljeskali jedni drugima.

4.5. Peti susret – treće uvježbavanje priče o blagu

Danas smo za uvod također usmeno ponovili priču te se paralelno razgibavali izvodeći njene pojedine dijelove. Nakon toga smo izvodili predstavu u cijelosti. Putnici su se namjestili u početni položaj spavanja na krevetu. Nije im trebala više nikakva pomoć oko toga. Već su sami znali kako postaviti ruku krevet i putnika te odglumiti. Dalje sam samo pričala s vrlo malo pokazivanja kada je baš trebala pomoć. Rastezanje nakon buđenja su također uspješno odglumili bez pomoći. Dizali su ruke u zrak i širili prste te okretali ruku u ručnom zglobu. Još uvijek je trebalo poticati da glume zvukove te da se u potpunosti usmjere na svoju ruku premda su već danas bili u tome bolji nego prošli put. U nastavku priče trebalo je podići kartu i pogledati ju. Čim sam izgovorila da su putnici na sred sobe našli kartu dijete se sjetilo podići ju na ruku. Zatim su pogledali kartu i uzviknuli da idu na putovanje. Danas ih je trebalo poticati manje nego prošli put da uzviknu. Potom je uslijedio već dobro uvježban let u džunglu. Jedno dijete koje se pridružilo grupi koja je glumila putnike je danas slabo radilo usprkos mojim zamolbama i pomoći u glumljenju. Dijete koje je glumilo džunglu s drvećem u ruci je lagano njihalo drveće u zraku. Putnici su sletjeli i krenuli hodati džunglom. U hodanje i razgledavanje ubacili smo još i okretanje iza putnika ne bi li se našlo nešto iza njih – neka strašna životinja od koje moraju pobjeći. Tada je trebala doći zmija. Dijete koje ju je trebalo glumiti je zaboravilo na to pa sam morala poći po njega i približiti ga putnicima. Kada sam mu rekla da treba odglumiti zmiju i uplašiti putnike odmah je to učinilo uspješno kao prošli put. Ispružilo je ruku ispred sebe i pokretalo je gore dolje te uplašilo putnike kada sam mu rekla da to učini. Oni su se automatski uplašili i poskočili sa svojim lutkicama u zrak. U tom trenutku i dijete koje je glumilo zmiju postaje putnik i nastavlja putovanje s njima. Tad na scenu stupa majmun koji baca banane na putnike i to čini cijelom rukom, vrlo uspješno, smiješeći se malim putnicima. Opet je nastao žamor jer se majmun nije htio pomiriti. Djeca su, izgledalo je, uživala u neodređenim žamorima poput ovog i imala želju produžiti ovakvu, i slične, scene drame. Na koncu ih je majmun pozvao na bal na kojem su se rasplesali i raspjevali kao što su to činili dosad. Dijete koje je glumilo tigra je i danas trebalo pomoć. Opet sam trebala uzeti njegovu ruku i pružati ju prema putnicima (slika 11).

Slika 11. Pomoć djetetu koje glumi tigra

Danas sam osjetila da je dijete više sudjelovalo gurajući ruku prema naprijed, ali i dalje je bilo nesigurno da to učini samo. Putnici su se uplašili i pobjegli te su nakon pogleda u kartu trebali odgurati kamen s vrata pećine. Učinili su to jako dobro kao i prošli put (slika 12).

Slika 12. Djeca guraju kamen s ulaza pećine

Znali su sami odglumiti i da su umorni podižući i spuštajući ruku. S tim da je jedno dijete bilo uspješnije od drugog u cjelokupnoj izvedbi. Šuljanje je bilo dobro isto kao i pad jednog putnika. Dijete putnik je uz moju pomoć podiglo palog putnika (slika 13).

Slika 13. Podižemo putnika koji je pao

Dijete koje se pridružilo putnicima za koje sam već napomenula da nije baš bilo aktivno danas, takvo je ostalo do samog kraja. Tek se malo pridružilo kada je trebalo izvlačiti škrinju iz špilje. Drama izvlačenja škrinje produživala se na zahtjev djece. Čak su četiri puta pokušavali izvući škrinju te kad su ju konačno izvukli otvorili su zamišljen poklopac i svatko je rekao svoju lijepu riječ. Naklonili su se, zapljeskali jedni drugima te se zagrlili jer su bili jako uspješni ovog puta.

4.6. Šesti susret – četvrto uvježbavanje priče o blagu

Danas smo na početku također kratko usmeno ponovili priču te sam još jednom posebno naglasila svakom djetetu kada se pojavljuje u priči i nastupa na scenu (to se posebno ticalo zmije i majmuna koji se pojavljuju na sceni tek kada putnici stignu u džunglu, isto tako i tigar te kamen i škrinja u pećini). Ukratko smo te dijelove posebno i ponovili. Zamislila sam da danas pokušam biti samo u ulozi pripovjedača da vidim kako će se djeca snaći bez moje pomoći. Pošto nam je vrijeme izvođenja priče bilo kraće nego prvih nekoliko puta vježbanja, danas smo stigli dvaput odglumiti priču. Prvi put smo priču izvodili sjedeći na strunjačama kao inače dok smo drugi put priču izvodili stojeći. U početku je išlo lako. Putnici su već znali i dobro izvodili scenu spavanja, hrkanja, razbuđivanja te gledanja u kartu i leta u džunglu (slika 14).

Slika 14. Putnici spavaju u krevetima

Zamijetila sam da jedno od djece putnika jako dobro izvodi pokrete, govori što treba bez moje opomene da to čini, ali bez transformacije glasa te je manje fokusirano na ruku, a više na mene dok je drugo dijete putnik gotovo cijelo vrijeme fokusirano na ruku i ono što s njom radi (slika 15), prati sadržaj no neće samoinicijativno govoriti kada treba, iako zna što treba reći i zna kada to treba reći.

Slika 15. Dijete fokusirano na ruku

Njemu se ipak treba obratiti i upitati ga što treba reći te ga na taj način podsjetiti na to. Razlika između te dvije izvedbe je ta što prvom djetetu još uvijek mogu pomoći na način na uprem prstom u njega i kimnem glavom kada treba nešto izgovoriti, a drugom djetetu ne mogu jer je njegov pogled usmjeren na ruku, a ne na mene kao što je to slučaj kod prvog djeteta. Treće dijete putnik koje nam se pridružilo tek prošli put u toj ulozi ima kraću koncentraciju zbog koje često odluta rukom radeći druge stvari koje u tom trenutku ne treba činiti. Dok smo izvodili priču stojeći palo mi je na pamet da možemo nadograditi let putnika na način da se okreću oko svoje osi i lete te lete rukom ispod jedne i druge noge. Djeca su to dobro prihvatila i jako dobro izvela. Jedno dijete je ponudilo sporiju izvedbu dok se drugo

brzo zavrtilo oko sebe. Primijetila sam da je u prvoj izvedbi, dok smo sjedili, jedno dijete putnik stavilo ruku na koljeno kada je radilo neke laganije pokrete i na taj način malo uštedilo energiju. Dijete koje je glumilo zmiyu danas ju je glumilo na način da je okretalo ruku u ramenu radeći brze krugove i smijući se. Na koncu je stalo i uplašilo putnike pružajući ruku prema njima. To nas je sve na trenutak nasmijalo. Nakon svoje uloge zmiye ono automatski postaje putnik i krene trčati s lutkicom rukom pridružujući se ostalima. U drugoj izvedbi su svi poželjeli glumiti zmiyu u trenutku kada se ona pojavljuje. Izvedbe su bile poprilično dobre, svaka posebna na svoj način. Dijete za koje sam rekla da je lijepo fokusirano na ruku je ponudilo jako dobru izvedbu. Lagano je gibalo ruku pokrećući ju najviše u laktu i ručnom zglobu u smjerovima lijevo - desno te skupljene prste polako mičući gore - dolje. U trenutku dok sam govorila kako putnici bježe od zmiye refleksno sam krenula trčati na mjestu što su djeca vidjela te su i oni krenuli činiti isto. Svidjela mi se ovako nadograđena izvedba. Majmun je, kao i dosad, bio dobro odglumljen (slika 16).

Slika 16. Majmun baca banane (desno), a putnik pokušava nešto reći (lijevo)

Putnike je trebalo podsjetiti da trebaju nešto reći. Pitala sam ih što smo rekli da trebaju reći majmunu. „Pričljiviji“ putnik se obratio majmunu, a drugog putnika sam morala prozvati imenom i pitati što će on reći. Potom je uslijedila drama svađe gdje su svi mumljali u isti glas na hrpici. Pustila sam ih tako neko vrijeme i promatrala kako uživaju u tome. Naposljetku sam rekla da su se odlučili pomiriti te je dijete koje je glumilo majmuna izrazilo ispriku putnicima. Dijete koje je trebalo glumiti tigra opet se osamilo u kutu i nije htjelo sudjelovati ni uz moju pomoć pa se drugo dijete, ono za koje sam rekla da mu je koncentracija niska pri glumljenju putnika, ponudilo da ono odglumi strašnu životinju. Njegova izvedba je bila jako dobra. Dijete je glumilo i rukom i cijelim tijelom. Skočilo je prema putnicima te pružilo ruku i raširilo prste pa rikalo kao tigar. Vratilo se korak unazad pa ponovilo postupak. I tako nekoliko puta. Nakon bježanja koje je sada bilo slično kao i bježanje od zmiye (trčkanje u mjestu i pomicanje lutkice putnika što se vidi na slici 17) uslijedilo je guranje kamena s pećine i šuljanje po istoj.

Slika 17. Bježanje od tigra

Kod jednog putnika sam uočila poboljšanje pri šuljanju. Pokreti su bili sitniji i finiji nego prije, ruka se pokretala sporije i dijete ju je pažljivo gledalo. Nakon pada putnika i podizanja istog, izvukli su škrinju na uobičajen način te je svatko otvorio zamišljen poklopac škrinje te rekao lijepu riječ. U prvoj izvedbi su se ustali i naklonili, a u drugoj izvedbi su već stajali pa su se samo naklonili kada su bili gotovi. Za kraj smo si još i zapljeskali i grupno se zagrlili.

4.7. Sedmi susret – peto uvježbavanje priče o blagu

Današnji zadatak bio je izvesti priču stojeći te poraditi na finesama jer se istraživanje privodilo kraju. Pokušala sam biti samo u ulozi pripovjedača s vrlo malim ubacivanjem i pomaganjem djeci. Započela sam pripovijedanje, a djeca su paralelno radila ono što sam pričala. U prvom dijelu priče gdje putnici spavaju, bude se i rastežu te gledaju u kartu i kreću na putovanje se vidi veliki pomak u odnosu na prijašnje izvedbe. Njihova gluma razbuđivanja vidi se na slici 18.

Slika 18. Putnici se razbuđuju i zijevaju

Djeca su sigurnija pa samim tim više gledaju u svoju ruku, a manje u mene koja sam dosad još povremeno pokazivala pojedine pokrete za koje sam smatrala da bi valjalo razviti da budu finiji i specifičniji. Let putnika su doveli do savršenstva, sjetili su se čak i okretati oko svoje osi te dići nogu i proletjeti ispod nje. Njihov let prikazan je na slici 19.

Slika 19. Putnici lete, a oblaci plešu

Hodanje putnika također je bilo već dobro uvježbano. Kod pojave zmije došlo je do jedne nove jako dobre izvedbe. Jedno dijete je to odlično prikazalo pokrećući ruku u svakom zglobu u svim smjerovima u kojima je moglo. Isto to dijete je još neko vrijeme nastavilo glumiti zmiju dok sam govorila da su se putnici uplašili i krenuti bježati od zmije. Nakon što su putnici odglumili kako su se umorili od trčanja pala mi je na um ideja da bi se mogli osvrnuti lijevo – desno te iza sebe kako bi vidjeli jesu li pobjegli od zmije (slika 20).

Slika 20. Putnici gledaju lijevo-desno gledajući jesu li pobjegli

Tako su i napravili. Uslijedila je scena s majmunom koji baca banane na putnike. Majmun je ovog puta bio još bolji negoli za vrijeme prošlih susreta. Ovog puta je dijete imalo slobodu da hoda po prostoru pa je tako odlučilo proći oko putnika i bacati banane izrađene od kartona u svim smjerovima. Putnike je i ovog puta trebalo kratko potaknuti da se obrate majmunu. U međuvremenu jedno dijete se umorilo pa je nakratko leglo na strunjaču pored nas, ali se vratilo za vrijeme plesa na džunglovskom balu. Nakon svađe majmun se ispričao putnicima i pozvao ih na ples (slika 21).

Slika 21. Majmun (lijevo) poziva putnike na ples

Jedno dijete putnik tada je odmah reklo „može“ i svi su digli ruku u zrak veseleći se. Ovog puta su na plesu svi glasno pjevali „volim se gibat, gibat“ i plesali rukama u zraku. Pošto su dva djeteta nepopustljivo htjela glumiti tigra, promijenili smo priču ubacujući u nju dva strašna tigra koja su zastrašila plesače. Jedno dijete je tigra glumilo s jednom rukom koračajući naprijed nazad pored putnika i pružajući ruku prema njima dok je drugo na sličan način pružalo obje ruke. Oba tigra su strašno rikala, nadglasavajući jedan drugog. Putnici su krenuli trčati i uplašeno vikati, a tigrovi su još kratko glumili. Potom su putnici odglumili umor, pokrećući ruku gore – dolje uzdišući od napora trčanja. Opet su pogledali oko sebe ne bi li provjerili jesu li uspješni pobjeći tigrovima. Upitala sam ih gdje se sada nalaze te su odmah pogledali kartu i jedno dijete putnik je izjavilo da se nalaze pored špilje. Upitala sam ih mogu li ući u nju, a oni su rekli da je na ulazu kamen te se dijete koje inače glumi kamen odmah pripremiло za scenu. Gurali su kamen u nekoliko navrata, a nakon svakog pokušaja sam ih pitala jesu li uspješni na što sam dobila negirajući odgovor. Tek nakon četvrtog pokušaja uspješni su ga odgurati. Šuljanje po špilji su također jako dobro izvježbali. Svi su polako pokretali ruku gledajući u nju i fokusirajući se na ono što čine. Čak su u tom trenutku sva djeca bila jako tiho pošto se u priči govori da ne smiju biti glasni jer ne znaju ima li ikoga još unutra. Pad jednog putnika bio je dobar kao inače, a pomaganje istom da ustane je isto bilo dobro, premda uz moju malu pomoć. Sad je još ostalo izvući škrinju iz pećine. Izvukli su ju povlačeći djetetovu stisnutu šaku koja je predstavljala škrinju te odglumili da ju otvaraju. Rekla sam da se u njoj nalazilo nešto prelijepo, zatim su djeca izgovarala lijepu riječ jedan nakon drugoga. Uхватili smo se za ruke i naklonili te zapljeskali današnjom lijepom izvedbi.

4.8. Osmi susret – posljednja izvedba priče o blagu

Ovog puta smo izveli priču samo jednom i trajala je svega osam minuta. Ako bismo to usporedili s prvom izvedbom, koja je trajala čak četrdeset minuta, vidjeli bismo da su djeca ostvarila velik napredak i u točnosti i u brzini izvedbe. Sada su s lakoćom izvodili ono što smo vježbali, nudili nova rješenja, bili slobodniji u izražavanju, pogled usmjeravali više na

ruku te transformirali glas kao što je to trebalo. Pripovijedala sam priču, a djeca su glumila. Jedno dijete danas nažalost nije moglo doći pa su njegove uloge preuzela druga djeca. Početne dijelove su, kao i dosad, vrlo dobro izveli. Svako dijete znalo je što treba raditi, a pokreti su im bili smireni i smisleniji. Kada su putnici pogledali u kartu jedno dijete putnik je uzviknuo „karta“ što me iznenadilo jer je to dijete inače povučeno i ne voli se isticati. Zatim su letjeli, opet jako dobro kao inače, te sletjeli u džunglu. Dijete za koje sam rekla da prvih nekoliko susreta nije htjelo sudjelovati danas je bilo odlično. Sudjelovalo je i glumilo sve što treba. Premda mu je mala pomoć i dalje trebala oko glume tigra, no o tome ću govoriti kasnije u tekstu. Sada je to dijete glumilo džunglu i mahalo kartonskim drvećem u zraku. Uskoro se pojavila zmija od koje su putnici pobjegli pa se pojavio majmun s bananama. Dijete je došlo ispred putnika i bacalo kartonske banane. U tom trenutku dijete koje je glumilo džunglu se smijalo i radosno plesalo s drvećem u ruci, a majmun i putnici su se svađali (slika 22).

Slika 22. Majmun se svađa s putnicima (lijevo), a dijete koje glumi džunglu pleše (desno)

Nastavila sam dalje priču htijući reći kako je majmun putnike pozvao na ples, no jedno dijete me prekinulo i dovršilo moju rečenicu. Tada je jedno dijete putnik uzviknulo „hoćemo“ i radosno su krenuli u pravcu plesa. Pitala sam ih koja pjesma se čula na plesu, a oni su odmah počeli pjevati i plesati (slika 23).

Slika 23. Pjevanje i plesanje

Zatim se trebao pojaviti tigar, odnosno opet dva tigra. Jedno dijete koje ga je glumilo je i dalje trebalo pomoć. Primila sam njegovu ruku te ju zajedno sa svojom pružala prema djeci. Na takav način sam mu pomogla i prije nekoliko susreta kada je također glumilo tigra. No ova

izvedba i ona prije se razlikuju po tome što je dijete ovog puta bilo puno bolje i sigurnije. Ono je danas pomicalo moju ruku te je puno glasnije oponašao riku tigra negoli prošli put. Morala sam ga odmah pohvaliti. Toliko je bio sretan da je nastavio rikati, uzeo malu kutijicu i htio baciti na putnike i dalje glumeći, sada već zločestog, tigra (slika 24).

Slika 24. Dijete tigar (desno) želi baciti malu kutiju na putnike

Daljnja izvedba priče je bila dobra kao prošli put. Bježanje od tigra, pogled u kartu, guranje kamena s ulaza u pećinu te šuljanje i pad putnika, izvlačenje kutije, otvaranje iste te izgovaranje lijepih riječi – te sve scene su dosad lijepo uvježbane pa su ih djeca lako izvodila.

Nakon pljeskanja kratko smo sjeli na strunjače kako bismo popričali o prethodnim susretima. Ispitala sam djecu je li im se svidio ovakav način glume, koji im je bio najdraži lik, je li im bilo teško te što im se najviše svidjelo. Odgovori su bili više-manje slični. Svima se jako svidjela animacija tijela te su izrazili želju da to češće činimo. Rekli su da im nije bilo nimalo teško glumiti samo s rukom te zamisliti da je ona određeni lik. Jedno dijete je tada počelo glumiti putnika koji hoda i leti džunglom. Djecu znam već duže vrijeme i prije smo radili razne predstave pa sam ih pitala je li im bilo lakše glumiti u predstavi ili lutkarskoj animaciji tijela. Većinom su rekli da im je podjednako lagano. Samo su dva djeteta rekla da im je predstava lakša od lutkarske animacije tijela. Na koncu bili su jako sretni i zadovoljni što su isprobali lutkarsku animaciju tijela.

ZAKLJUČAK

Radeći na ovom istraživanju saznala sam puno o djeci s Down sindromom. Analizirajući video zapise promatrala sam svako dijete posebno te pokušala bilježiti njihov napredak u radu. Jedno dijete je nakon drugog susreta otišlo na more i nažalost više nije sudjelovalo u istraživanju. Kao što sam i pretpostavljala djeca su rekla da su rado sudjelovala u aktivnostima. Za njih je to bilo nešto sasvim novo. Gotovo svi su izrazili da im je bilo vrlo lako glumiti, no ja bih ipak rekla da je to za neku djecu predstavljalo veći izazov. Većina je lako pratila radnju, no kod dva djeteta sam primijetila da je razumijevanje bilo upitno. Posebno se to moglo vidjeti kod djeteta koje je „skakalo“ s uloge na ulogu. Uočila sam da je spomenuto dijete većinom gledalo što druga djeca čine pa je i ono činilo isto te ga je povremeno trebalo podsjećati koji je lik. Usprkos tome, napredak se vidio kod svakog djeteta pa i kod spomenutog. Djeca su s vremenom bila sigurnija i samostalnija što je rezultiralo povećanom samoinicijativnošću. Tako su bili više fokusirani na ruku te finoću pokreta i slobodno se izražavali. Pokreti bi se mogli svakako još vježbati jer su i dalje na nekim dijelovima bili kruti. Transformaciju glasa su posebno dobro savladala dva djeteta. Ostali su još uvijek govorili svojim prirodnim glasom. No gledajući cjelokupnu glumu svakako se vidi veliki pomak u odnosu na početak istraživanja.

PRILOZI

Prilog 1

Animacija tijela – ruke, stopala

likovi: gljiva (stopalo 1), pčela (ruka 1), mrav (stopalo 2), cvijet (ruka 2)

Lutkarska minijatura:

ZABUNA U ŠUMI

Mrav: Poslušajte ekipo priču ovu. Zabunu jednu iz šume pored velike rijeke. Ondje je živjela gljiva jedna, ali nažalost bila je sama. No ubrzo joj se pridružio pčelac. Pogledate sada što će se dogoditi.

Gljiva: Muhara, muhara u šumarku stoji, marljivo točkice na šeširu broji. Ne dirajte molim vas Aaah, tako sam sama. Kad bi bar netko došao do mene praviti mi društvo. Velike životinje pored mene samo prođu i ponjuškaju me, nitko se ne želi zadržati i družiti sa mnom. Kako sam tužna ovako sama po cijele dane.

Pčelac: Bzzzz bzzzz, rekle pčele radnice slobodan vam put, med ne damo žut. Oh, kud sam zalutao. Pa ovdje nema cvijeća, samo lišće i drveće. Bzzzz, ali meni treba cvijeće, ja sam gladan pčelac.

Gljiva: Oh, netko zuji iznad moje glave. Pozvat ću ga, možemo se družiti. Hej ti, dođi ovamo dolje. Tu sam. Pogledaj. Tu. Dolje. Ovamo. Baš je smotan taj stvor, uopće me ne vidi.

Pčelac: Aaah, tu si. Kako si ti divan cvijet. Nikad nisam vidio tako divan cvijet. Mogu li pojesti malo tvoje peludi. Mislim da će fin med biti od tvoje peludi.

Gljiva: Naravno da možeš. Uzmi slobodno koliko ti treba.

Pčelac: Ali ti nemaš pelud. Gdje ti je pelud?

Gljiva: Pa ne znam, nikad nijedan kukac nije tražio pelud na meni.

Pčelac: Baš čudno, tako si lijep cvijet. Ali čudno je što nemaš tučak i pelud. Nisam nikad vidio tako neobičan cvijet.

Gljiva: Pozvat ću mrava. On je šumska sveznalica. Možda on zna gdje je moja pelud nestala. Mrave! Mrave! Dođi mrave. Trebamo te.

Mrav: Hej gljivo, hej pčelo. Što ti pčelo radiš na gljivi?

Pčela: Ova gospođica je jako lijep cvijet. Htio sam uzeti malo njenog peluda jer sam jako gladan, no ne možemo ga naći.

Mrav: Ha ha ha ha. Pa ova gospođica je prava pravcata gljiva, a ne cvijet. Na njoj nećeš naći ni tučak ni latice.

Gljiva: Baš smo se zabunili pčelo moja. Oboje smo mislili da sam ja cvijet, a ja sam zapravo gljiva.

Svi se nasmiju.

Cvijet: (budi se i izlazi iz zemlje) oh, kakav to smijeh čujem? Probudili ste me, a baš sam slasno spavala.

Gljiva: Pčelo mislim da je ovo pravi cvijet i moja nova prijateljica.
Bok lijepi cvijete, tako mi je drago da si izniknula, sad više neću biti sama. Hoćeš mi biti prijateljica? Tako si lijepe ljubičaste boje.

Cvijet: Oh, naravno da ću ti biti prijateljica, odlično ćemo se slagati.

Pčelac: Bok cvjetiću, ja sam pčelac i jako sam gladan. Mogu li pojesti malo tvoje peludi?

Cvijet: Naravno da možeš, uzmi koliko ti srce želi.

Pčelac: Njam, njam, jako je fino.

Svi se smiješe.

Mrav: I tako se dobro završila i ova priča. Pčelac je nahranio svoj gladni trbuščić, a cvijet i gljiva su se sprijateljile i još dugo živjele zajedno.

Prilog 2

Animacija tijela – ruke, noge, cijelo tijelo

Dok pripovjedač (istraživač) pripovijeda priču svako dijete glumi jedan lik animirajući određeni dio tijela ili cijelo tijelo.

Lutkarska minijatura:

LOV NA BLAGO

Prije nekoliko mjeseci dogodila se jedna zgoda. Ne biste uopće vjerovali što. Tri putnika su se odlučila na putovanje u strašnu džunglu. Poslušajte zašto.

Probudili su se oni u svojim krevetićima i na pola sobe našli kartu koja je vodila do blaga. Kratko su ju promatrali i odmah se odlučili poći na putovanje. Ukrcali su se svaki u svoj avion i putovali iznad oblaka. Daleko, daleko. I odjednom – sletjeli u šumu.

Hodali su tako oni i slušali zvukove džungle. *(u pozadini su preko računala reproducirani zvuci tipični za džunglu)*. Kad se odjednom ispred njih stvori strašna zmija. Putnici se uplaše i vrisnu od straha. Brzo preskoče zmiju i nastave dalje hodati.

Hodali su tako, hodali oni. Tup, tup, tup, tup. Što je to? Tup, tup, tup. Majmun! Majmun je počeo gađati putnike bananama, i nikako nije prestao. Šašavi majmun smijao se i smijao. No putnici su se već počeli ljutiti i došlo je do svađe. Na kraju su se ipak pomirili i zajedno krenuli na put. Majmun ih je poveo na džunglovski bal. Putnici su se odmah priključili i počeli plesati. *(u pozadini je preko računala reproducirana glazba „volim se gibat, gibat“ iz crtića Madagaskar)*.

I odjednom niotkud se ispred njih stvori strašan tigar i upropasti im bal. Putnici i životinje su se razbježali svako na svoju stranu jer su se svi bojali tigra – kralja džungle.

Naši putnici pogledali su u kartu i vidjeli da su jako jako blizu blaga. Nalazili su se ispred pećine. Još je samo trebalo odgurnuti kamen s ulaza i pronaći kovčeg. Gurali su, gurali. I opet gurali i gurali. I uspjeli. Otvorili su ulaz u pećinu. Šuljali su se lagano po pećini da ih ne bi netko čuo. I u jednom trenutku se jedan putnik spotakne i padne. Drugi putnici odmah mu pomognu da se ustane i pogledaju u pod. Ondje je bila kutija s blagom!

Svi su ju prihvatili i vukli van iz pećine. Vukli su vukli i napokon ju izvukli van.

Otvorili su ju i imali su što i vidjeti. Unutra su se nalazila sva blaga ovoga svijeta: ljubav, prijateljstvo, dobrota, osmijeh, nježnost i osjećaji.

LITERATURA

- Bastašić, Z. (1988). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bird, G., Alton, S. i Mackinnon, C. (2011). *Pristup nastavnom planu – strategije prilagodbe učenicima s Down sindromom*. Zagreb: Hrvatska zajednica za Down sindrom.
- Bird, G. i Buckley, S. (2010). *Razvoj govora i jezika kod djece s Down sindromom (5-11 godina)*. Zagreb: Hrvatska zajednica za Down sindrom.
- Bird, G. i Buckley, S. (2012). *Razvoj pamćenja kod osoba s Down sindromom*. Zagreb: Hrvatska zajednica za Down sindrom.
- Coffou, V. (2004). *Lutka u školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Debouny, E. (2002). Lutke kao nastavno sredstvo. U L. Kroflin (ur.), *Lutka... divnog li čuda!* (str. 87-96). Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Hamre, I. (2002). Proces učenja u kazalištu paradoksa. U L. Kroflin (ur.), *Lutka... divnog li čuda!* (str. 7-20). Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Korošec, H. (2002). Neverbalna komunikacija i lutke. U L. Kroflin (ur.), *Lutka... divnog li čuda!* (str. 21-42). Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Majaron, E. (2002). Lutke u razvoju djeteta. U L. Kroflin (ur.), *Lutka... divnog li čuda!* (str. 77-86). Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Mrkšić, B. (2006). *Drveni osmijesi*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Paljetak, L. (2007). *Lutke za kazalište i dušu*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Pokrivka, V. (1978). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vuković, D., Vrbić Tomić, I., Pucko, S. i Marciuš, A. (2007). *Down sindrom: vodič za roditelje i stručnjake*. Zagreb: Hrvatska zajednica za Down sindrom.